УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Кафедра охорони праці та навколишнього середовища

ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД (КОНТРОЛЬ) У СФЕРІ БЕЗПЕКИ, ГІГІЄНИ ПРАЦІ ТА ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ. РІВНІ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для практичних занять

з освітнього компонента

«ОРГАНІЗАЦІЯ НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ»

для здобувачів вищої освіти спеціальності 263 «Цивільна безпека» першого (бакалаврського) рівня

Харків 2026

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано для друку на засіданні кафедри охорони праці та навколишнього середовища 28 вересня 2026 р., протокол № 1.

Рекомендовано для здобувачів вищої освіти всіх форм здобуття освіти.

Укладачка
старш. викл. Є. С. Григор’єва

Рецензент
доц. Л. А. Катковнікова

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ……5
ВСТУП……..6
1 МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ З ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА……9
1.1 Мета і завдання освітнього компонента……9
1.2 Відповідність освітнього компонента Глобальним цілям сталого розвитку до 2030 року……...11
1.3 Структура освітнього компонента у V семестрі здобуття освіти……12
2 «ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД (КОНТРОЛЬ) У СФЕРІ БЕЗПЕКИ, ГІГІЄНИ ПРАЦІ ТА ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ. РІВНІ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В УКРАЇНІ» : НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ З ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «ОРГАНІЗАЦІЯ НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ»……..15
2.1 Умови для виконання практичного завдання 1 (модуль 1) за темою «Державний нагляд (контроль): основні принципи, вимоги та заходи зі здійснення»……15
2.2 Умови для виконання практичного завдання 2 (модуль 1) за темою «Порядок функціонування інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю), внесення відомостей до неї та строки розміщення цих відомостей»……18
2.3 Умови для виконання практичного завдання 3 (модуль 1) за темою «Нагляд і контроль у сфері ліцензування»……21
2.4 Умови для виконання практичного завдання 4 (модуль 1) за темою «Методика категоризації об’єктів критичної інфраструктури»……..23
2.5 Умови для виконання практичного завдання 5 (модуль 2) за темою «Здійснення держнагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки»…28

2.6 Умови для виконання практичного завдання 6 (модуль 2) за темою «Держатомрегулювання України: основні завдання та функції»……37
2.7 Умови для виконання практичного завдання 7 (модуль 2) за темою «Подання дозвільних документів онлайн»……42
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ……...49

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ДБН – Державні будівельні норми

Держпраці – Державна служба України з питань праці

ДРС – Державна регуляторна служба України

ДСНС – Державна служба надзвичайних ситуацій

ДСТУ – Державний стандарт України

ЄС – Європейський Союз

ЗУ – Закон України

КЕП – кваліфікований електронний підпис, який є цифровим аналогом звичайного власноручного підпису та має повну юридичну силу в Україні

КМУ – Кабінет Міністрів України

НС – надзвичайна ситуація

ООН – Організація об’єднаних націй

ЦСР – Цілі сталого розвитку

ВСТУП

Методичні вказівки для практичних занять з освітнього компонента «Організація наглядової діяльності в галузі охорони праці» розроблено з метою забезпечення продуктивної організації освітнього процесу, формування професійних компетентностей здобувачів освіти, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Безпека та охорона праці на залізничному транспорті», і для створення сприятливих умов засвоєння теоретичних знань і набуття практичних навичок. Змістовне наповнення методичних рекомендацій спрямоване на створення атмосфери взаємної довіри, академічної доброчесності, партнерської взаємодії та конструктивної співпраці поміж викладачем і здобувачами. Такий підхід забезпечить активне залучення початківців до навчального процесу, сприятиме розвитку в них критичного мислення, а також особистої відповідальності за результати власної діяльності, формуванню професійної культури майбутніх фахівців у сфері безпеки та охорони праці.

Освітній компонент «Організація наглядової діяльності в галузі охорони праці» викладають протягом V семестру відповідно до затвердженої освітньо-професійної програми, навчального плану та робочої програми. Методичні вказівки побудовано відповідно до логіки вивчення курсу. Такий підхід забезпечує послідовність переходу від засвоєння теоретичних положень до їх практичного застосування: під час виконання навчальних завдань, аналізу виробничих ситуацій, вирішення професійно орієнтованих кейсів і моделювання тієї діяльності органів державного нагляду та контролю у сфері охорони праці, яка передбачена чинними нормативно-правовими актами України.

Структура методичних вказівок є чіткою, логічною і повністю відповідає сучасним вимогам організації освітнього процесу в закладах вищої освіти. Для кожної теми практичного заняття визначено навчальну

мету і перелік компетентностей, яких мають набути здобувачі вищої освіти, основні поняття, практичні завдання і рекомендації для опрацювання навчального матеріалу, а також перелік нормативно-правових актів, наукової та навчально-методичної літератури. Такий підхід допоможе здобувачам грамотно планувати власну освітню діяльність.

Особливу увагу приділено практичній складовій освітнього компонента. Практичні заняття до розділу «Державний нагляд (контроль) у сфері безпеки, гігієни праці та промислової безпеки. Рівні управління охороною праці в Україні» орієнтовані на таке:

1) ознайомлення з основними принципами державного нагляду (контролю);

2) ознайомлення з визначеним законодавством України поняттям інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю), її призначенням та основними відомостями, які вона має містити;

3) досконале знання критеріїв оцінювання ступеня ризику від запровадження господарської діяльності;

4) визначення періодичності проведення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю);

5) вивчення особливостей державного нагляду у сфері ліцензування;

6) вміння та здатність оперувати інформацією стосовно прав суб’єктів господарювання відповідно до законодавства України;

7) вивчення порядку призначення об’єктам критичної інфраструктури категорії критичності;

8) дослідження порядку утворення робочої групи з ідентифікації та категоризації об’єктів;

9) детальне ознайомлення з нормативною базою України у сфері пожежної та техногенної безпеки;

10) розуміння принципів складання порядку інформування про аварії, надзвичайні ситуації (НС);

11) опанування та досконале складання повідомлення про виникнення НС техногенного характеру;

12) гармонізація законодавства України у сфері ядерної безпеки із законодавством Європейського Союзу (ЄС), ознайомлення з основними напрямами цього виду діяльності відповідно до європейських стандартів;

13) уміння оцінювати альтернативні способи досягнення цілей і аналізувати вплив змін законодавства на зацікавлені сторони у сфері ядерної безпеки;

14) розуміння процесів цифровізації дозвільних процедур для бізнесу, принципів роботи і діяльність загалом платформи «єДозвіл»;

15) особливості надання ліцензій і декларацій у сфері охорони праці;

16) вивчення функції Державної регуляторної служби України та порядку нагляду у сфері ліцензування.

Виконання практичних робіт сприятиме розвитку професійного мислення, навичок оперативного ухвалення рішень і здатності діяти відповідно до вимог чинного законодавства України.

1 МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ З ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1.1 Мета і завдання освітнього компонента

Метою освітнього компонента під час опанування навчального матеріалу з розділу «Державний нагляд (контроль) у сфері безпеки, гігієни праці та промислової безпеки. Рівні управління охороною праці в Україні» є формування у здобувачів системи теоретичних знань і практичних навичок щодо організації та здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони праці (безпеки та гігієни праці, промислової безпеки), пожежної і техногенної безпеки, ліцензування, сфері захисту критичної інфраструктури, а також розуміння рівнів управління охороною праці в Україні, принципів, вимог і заходів державного нагляду (контролю).

Освітній компонент призначений допомогти здобувачам застосовувати нормативно-правові вимоги під час організації та проведення заходів державного нагляду (контролю), працювати з інтегрованою автоматизованою системою державного нагляду (контролю), здійснювати інформаційний пошук і подання дозвільних документів в електронній формі, розуміти порядок нагляду у сфері ліцензування, категоризації об’єктів критичної інфраструктури, пожежної і техногенної безпеки, а також визначати основні завдання та функції Держатомрегулювання України.

Завдання освітнього компонента для опанування навчального матеріалу з розділу «Державний нагляд (контроль) у сфері безпеки, гігієни праці та промислової безпеки. Рівні управління охороною праці в Україні»:

- ✓ формування системи знань про законодавчі та організаційні засади державного нагляду (контролю) у сфері охорони праці (безпеки та гігієни праці, промислової безпеки);

- ✓ ознайомлення з рівнями і структурою управління охороною праці в Україні, повноваженнями органів державного нагляду (контролю) і суб'єктів господарювання у відповідній сфері;
- ✓ засвоєння основних принципів, вимог, форм і заходів здійснення державного нагляду (контролю) у галузі охорони праці, а також порядку їх організації та проведення;
- ✓ набуття навичок застосування нормативно-правових вимог під час планування, проведення та документального оформлення заходів державного нагляду (контролю) у галузі охорони праці;
- ✓ формування практичних умінь із використання інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю), внесення до неї необхідних відомостей і дотримання встановлених строків їх оприлюднення;
- ✓ засвоєння порядку здійснення нагляду і контролю у сфері ліцензування, зокрема дотримання ліцензійних умов суб'єктами господарювання;
- ✓ формування знань і практичних навичок щодо категоризації об'єктів критичної інфраструктури відповідно до встановлених критеріїв і методики;
- ✓ ознайомлення з організаційними та правовими засадами здійснення державного нагляду у сферах пожежної та техногенної безпеки;
- ✓ формування розуміння основних завдань, повноважень і функцій Держатомрегулювання України у сфері державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки;
- ✓ набуття практичних навичок роботи з електронними сервісами у сфері державного нагляду та дозвільної діяльності, зокрема подання дозвільних документів онлайн;
- ✓ розвиток здатності аналізувати нормативно-правові вимоги, визначати їх застосування для конкретних ситуацій та обґрунтовано

ухвалювати рішення у сфері державного нагляду (контролю) у галузі охорони праці.

1.2 Відповідність освітнього компонента Глобальним цілям сталого розвитку до 2030 року

Відповідно до резолюції ООН № 70/1 та Указу Президента України № 722/2019, освітній компонент сприяє досягненню таких Цілей сталого розвитку (ЦСР) [1]:

1) подолання бідності;

2) подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства;

3) забезпечення здорового способу життя і сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці;

4) забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти і заохочення можливості навчатися впродовж усього життя для всіх;

5) забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат;

6) забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами і санітарією;

7) забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх;

8) сприяння поступальному, всеохоплюючому і сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх;

9) створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям;

10) скорочення нерівності;

11) забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів;

12) забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва;

13) вжиття невідкладних заходів з боротьби зі зміною клімату і її наслідками;

14) сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних і заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях;

15) зміцнення засобів здійснення і активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку.

Опис реалізації

Реалізація наведених Глобальних цілей сталого розвитку в межах освітнього компонента має прояв у такому:

1) лекційні теми курсу за перший семестр містять як складові викладеного основного матеріалу – огляд, аналіз першопричин виникнення проблем, для яких окреслено Глобальні цілі, із застосуванням конкретних прикладів; запропоновано шляхи вирішення всіх для цього освітнього компонента ЦСР;

2) застосовані методи навчання мають прикладний характер реалізації питань, окреслених концепцією ООН 2015 року;

3) перелік тем для обговорення охоплюють усі для цього освітнього компонента ЦСР.

1.3 Структура освітнього компонента у V семестрі здобуття освіти

Структура освітнього компонента передбачає декілька взаємопов’язаних видів оцінювання результатів навчання.

Першим видом оцінювання результатів навчання є поточний контроль залікового модуля у V семестрі. Його основною метою є систематичне оцінювання навчальної діяльності здобувачів протягом усього періоду

опанування освітнього компонента. Поточний контроль ураховує ступінь залученості здобувачів до освітнього процесу, активність під час практичних занять, якість виконання практичних завдань, результати усних відповідей, участь у дискусіях на заняттях і поза ними, аналізі виробничих ситуацій, а також своєчасність і повноту виконання самостійної роботи. Такий підхід вмотивовуватиме здобувачів до регулярної підготовки, систематичного опрацювання навчального матеріалу та формування стійких професійних знань. Практичні роботи освітнього компонента «Організація наглядової діяльності в галузі охорони праці» виконують протягом усього навчального модуля. За таких умов очікуване успішне виконане практичних завдань, оскільки кожен здобувач працює у своєму навчальному темпі. Поточний контроль підсумовують і повністю виставляють під час модульного тижня. Дедлайн прийняття виконаних практичних завдань – субота модульного тижня.

Другим видом оцінювання є модульний контроль залікового модуля у V семестрі, який проводять у формі модульного тестування. Він включає два модульні контролі знань – Модульний контроль знань 1 і Модульний контроль знань 2. Проведення модульного контролю дає змогу викладачеві комплексно оцінити рівень засвоєння теоретичного матеріалу, перевірити сформованість практичних умінь, здатність аналізувати професійні ситуації та застосовувати законодавчі й нормативні вимоги у сфері охорони праці. Результати модульного контролю є важливим показником якості навчальної діяльності здобувачів і допомагають своєчасно визначити теми, що потребують додаткового опрацювання.

Завершальним етапом вивчення освітнього компонента у V семестрі є підсумковий (семестровий) контроль, який проводять у формі заліку. Підсумкову оцінку формують за результатами накопичення балів, отриманих здобувачами під час першого та другого модульного контролю, а також у процесі поточного оцінювання. Накопичувальна система

оцінювання стимулює систематичність навчальної діяльності протягом семестру, забезпечує об’єктивність оцінювання та вмотивовує здобувачів до постійного вдосконалення рівня професійної підготовки.

Методичні вказівки є важливим навчально-методичним інструментом, який забезпечує цілісність освітнього процесу, ефективну взаємодію між викладачем і здобувачами, створює необхідні умови для формування професійних компетентностей майбутніх фахівців у сфері безпеки та охорони праці. Використання запропонованих рекомендацій сприятиме якісному засвоєнню змісту освітнього компонента, розвитку професійних умінь, формуванню відповідального ставлення до питань безпеки і гігієни праці, готовності до здійснення наглядової діяльності відповідно до чинного законодавства України.

2 «ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД (КОНТРОЛЬ) У СФЕРІ БЕЗПЕКИ, ГІГІЄНИ ПРАЦІ ТА ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ. РІВНІ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В УКРАЇНІ»: НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ З ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «ОРГАНІЗАЦІЯ НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ»

2.1 Умови для виконання практичного завдання 1 (модуль 1) за темою «Державний нагляд (контроль): основні принципи, вимоги та заходи зі здійснення»

Вихідні дані для виконання практичного завдання:

1) наведіть принципи державного нагляду (контролю), виконання яких є обов'язковим відповідно до законодавства України;

2) охарактеризуйте основні принципи держнагляду (контролю) за схемою.

Мета практичної роботи: ознайомитися з основними принципами державного нагляду (контролю), визначеними законодавством України; навчитися характеризувати їх за встановленою схемою.

Порядок виконання практичної роботи

Виконання завдання 1. Потрібно перелічити основні принципи державного нагляду (контролю), передбачені законодавством України, зокрема Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [2].

До основних принципів належать (стисло):

а) пріоритет безпеки життя і здоров'я людини;

б) підконтрольність і підзвітність органів державного нагляду;

в) рівність прав і законних інтересів суб'єктів господарювання;

г) гарантування прав суб'єкта господарювання;

д) об'єктивність і неупередженість здійснення контролю;

е) наявність законних підстав для проведення перевірок;

ж) відкритість, прозорість і плановість держнагляду;

и) недопущення дублювання повноважень органів контролю;

к) невтручання в господарську діяльність понад межі закону;

л) відповідальність органів державного нагляду за свої дії;

м) презумпція правомірності діяльності суб'єкта господарювання;

н) дотримання міжнародних зобов'язань України.

Виконання завдання 2. Потрібно охарактеризувати основні принципи держнагляду (контролю) за схемою. Найпростішою схемою, як відомо, є таблиця. Схема характеристики принципів наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Схема характеристики принципів державного нагляду (контролю) України

Номер	Принцип	Сутність принципу	Значення принципу для суб'єкта господарювання, згідно з чинним законодавством
1	Пріоритет безпеки життя і здоров'я людини	Контроль здійснюваний насамперед для захисту життя, здоров'я людей і довкілля	Гарантує безпечні умови діяльності
2	Законність	Перевірки проводять виключно на підставі законодавства	Захищає підприємства від незаконних дій
3	Об'єктивність	Рішення контролюючих органів мають бути неупередженими	Сприяє справедливому контролю
4	Відкритість і прозорість	Інформація про перевірки є доступною	Підвищує довіру до органів контролю
5	Презумпція правомірності	У разі неоднозначного трактування норми рішення ухвалюють на користь суб'єкта господарювання	Захищає права підприємця

Виконання завдання має базуватися на рекомендованій схемі характеристики принципів (таблиця 2.2). Вона містить вимоги Закону України (ЗУ) «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»; пояснення, які містяться в цьому законі та останні зміни, які були внесені до законодавства [2]. За допомогою схеми буде легко дослідити основні критерії та показники держнагляду (контролю), що дають змогу врахувати особливості їх аналізу і комплексно оцінити зміст і практичне значення кожного принципу.

Таблиця 2.2 – Схема для виконання завдання 2

Номер з/п	Вимога ЗУ «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»	Пояснення в законі	Останні зміни в законодавстві
1	Приклад 1. Здійснення державного нагляду (контролю) на основі принципу оцінювання ризиків і доцільності		Статтю 3 доповнено абзацом вісімнадцятим згідно із Законом № 1726-VIII від 03.11.2016 р.
2	Приклад 2. На принципах пріоритетності безпеки в питаннях життя і здоров’я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності	перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності	2007 р.

Вимоги щодо оформлення роботи. Роботу виконують українською мовою. Текст оформлюють охайно і структуровано. Бажано використовувати таблиці. Наприкінці роботи необхідно зробити загальний висновок. Обсяг виконаного практичного завдання: три-шість сторінок.

2.2 Умови для виконання практичного завдання 2 (модуль 1) за темою «Порядок функціонування інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю), внесення відомостей до неї та строки розміщення цих відомостей»

Вихідні дані для виконання практичного завдання:

1) дайте визначення інтегрованій автоматизованій системі державного нагляду (контролю) із необхідними поясненнями;

2) наведіть у вигляді схеми короткий зміст про відомості, який має містити інтегрована автоматизована система держконтролю.

Мета виконання практичної роботи: ознайомитися з поняттям інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю), її призначенням та основними відомостями, які вона має містити, відповідно до законодавства України.

Порядок виконання практичної роботи

Виконання завдання 1. Необхідно подати визначення поняття і охарактеризувати призначення системи.

Визначення. Інтегрована автоматизована система державного нагляду (контролю) – це єдина державна інформаційна система, призначена для збору, накопичення, обробки, зберігання та обміну інформацією про заходи державного нагляду (контролю), що здійснюють органи державної влади щодо суб'єктів господарювання [3]. Основне призначення такої системи:

а) забезпечення прозорості державного контролю;

б) координація діяльності контролюючих органів;

в) запобігання дублюванню перевірок;

г) автоматизація обліку перевірок;

д) забезпечення доступу до інформації про контрольні заходи.

Окрім визначення із необхідними до нього поясненнями, потрібно пояснити призначення інтегрованої автоматизованої системи державного

нагляду (контролю), її основні функції та місце в забезпеченні ефективного обміну інформацією між контролюючими органами; які саме дані накопичують та обробляють у цій системі; перелічити переваги, що дає використання інтегрованої автоматизованої системи держнагляду для підвищення прозорості, оперативності та результативності державного контролю.

Виконання завдання 2. Для виконання завдання потрібно навести у вигляді схеми короткий зміст відомостей, які має містити інтегрована автоматизована система держконтролю. Також під час виконання практичної роботи необхідно визначити і відобразити основні відомості, які має містити інтегрована автоматизована система державного контролю (рисунок 2.1). У центрі схеми розмістити назву системи, а від неї провести логічно пов’язані блоки інформації. До таких блоків належать такі відомості:

а) дані про суб’єкти контролю;

б) відомості про об’єкти перевірок;

в) строки проведення заходів держнагляду;

г) чинна нормативно-правова база;

д) результати проведених контрольних заходів;

е) інформація про виявлені порушення та недоліки;

ж) заходи реагування та усунення недоліків.

Окремо необхідно відобразити інформацію про строки проведення заходів держконтролю із зазначенням вказівок, які містить законодавство, відповідальних посадових осіб, документообіг і звітність означених заходів [4]. Схема має бути створена в такий спосіб, щоб продемонструвати взаємозв’язок між усіма складовими системи та забезпечувати наочне уявлення про процес збору, обробки, зберігання і використання даних перевірки суб’єктів господарювання.

Наступний крок після побудови схеми – короткий висновок про значення запровадження інтегрованої автоматизованої системи державного контролю для підвищення ефективності управління, прозорості діяльності контролюючих органів і своєчасного ухвалення управлінських рішень на суб’єктах господарювання.

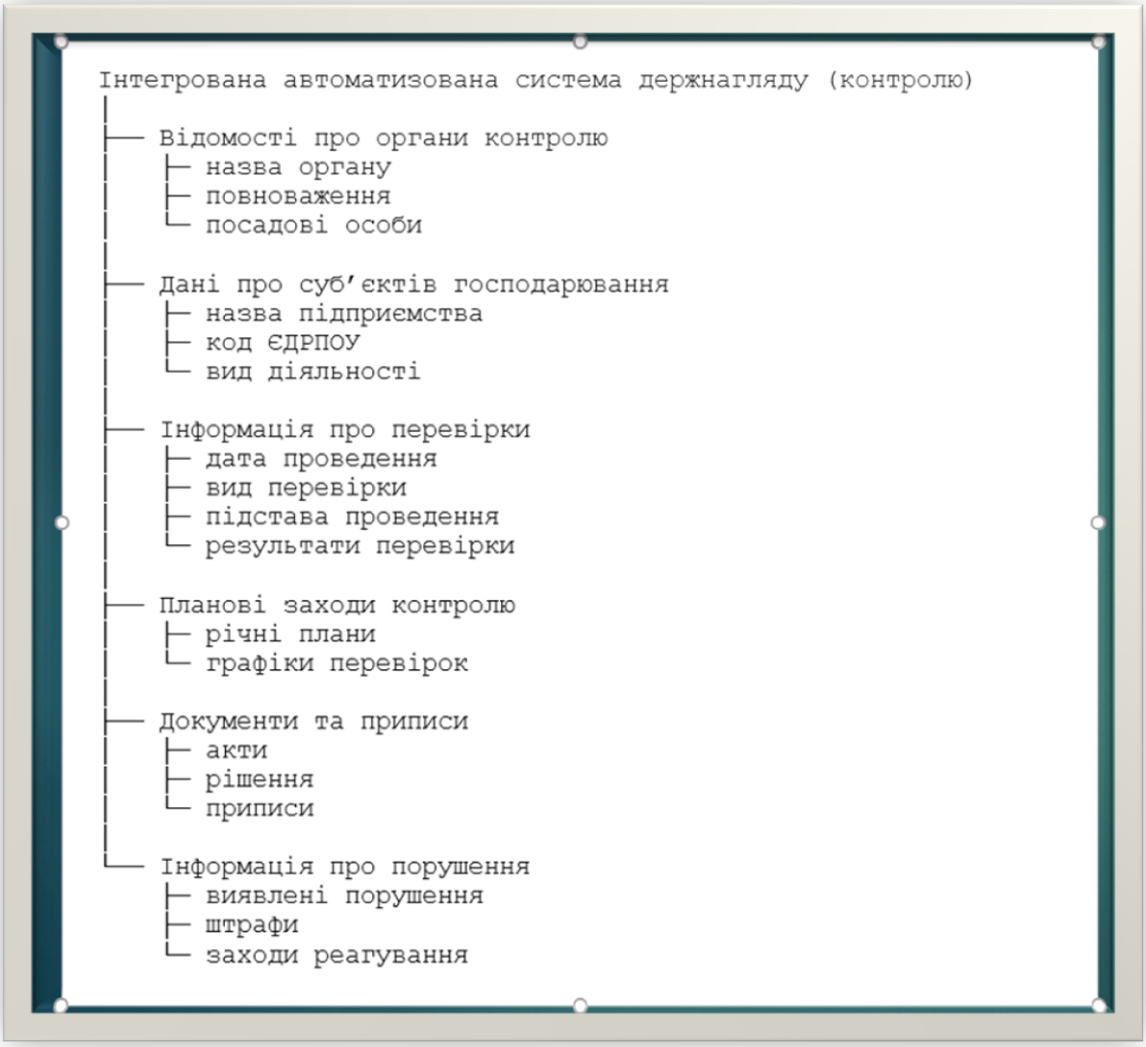

Рисунок 2.1 – Приклад зображення схеми відомостей інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю)

Вимоги щодо оформлення роботи. Роботу виконують українською мовою. Матеріал має бути поданий послідовно і структуровано. Схему можна оформити графічно або текстовим способом. Наприкінці роботи необхідно зробити короткий висновок. Обсяг роботи: три-чотири сторінки.

2.3 Умови для виконання практичного завдання 3 (модуль 1) за темою «Нагляд і контроль у сфері ліцензування»

Вихідні дані для виконання практичного завдання:

1) наведіть критерії, за якими оцінюють ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначають періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю);

2) державний нагляд за додержанням органами державної влади чи державними колегіальними органами вимог законодавства у сфері ліцензування.

Мета виконання практичної роботи: ознайомитися з критеріями оцінювання ступеня ризику від провадження господарської діяльності, визначити періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю), а також вивчити особливості державного нагляду у сфері ліцензування.

Порядок виконання практичної роботи

Виконання завдання 1. Необхідно перелічити основні критерії оцінювання ризику та пояснити, як саме вони впливають на строки та періодичність проведення перевірок. Основні критерії оцінювання ступеня ризику, згідно з чинним законодавством [2]:

1 Вид господарської діяльності.

2 Рівень небезпеки для життя і здоров’я людей.

3 Можливий вплив на навколишнє природне середовище.

4 Обсяги виробництва або надання послуг.

5 Наявність порушень законодавства в минулому.

6 Ступінь дотримання ліцензійних умов.

7 Соціальна значущість діяльності.

8 Рівень техногенної та пожежної небезпеки.

9 Кількість працівників і споживачів послуг.

10 Наслідки можливих порушень для держави та громадян.

Ступені ризику, їхня коротка характеристика та періодичність планових заходів наведені в таблиці 2.3 [2, 5, 6].

Таблиця 2.3 – Періодичність перевірок і ступені ризику від впровадження господарської діяльності

Номер з/п	Ступінь ризику	Характеристика	Періодичність планових заходів
1	Високий	Діяльність створює значну небезпеку	Не частіше одного разу на два роки
2	Середній	Існує помірний рівень ризику	Не частіше одного разу на три роки
3	Незначний	Ризик мінімальний	Не частіше одного разу на п’ять років

Виконання завдання 2. Потрібно охарактеризувати сутність державного нагляду у сфері ліцензування та його основні завдання; навести умови та підстави для проведення планових і позапланових перевірок додержання органами ліцензування вимог законодавства у сфері ліцензування.

Державний нагляд у сфері ліцензування – це діяльність уповноважених органів, спрямована на перевірку дотримання вимог законодавства щодо видачі, переоформлення, анулювання ліцензій і контролю за виконанням ліцензійних умов [7]. Основною метою такого нагляду є гарантування законності, захист прав споживачів, створення рівних умов для суб’єктів господарювання та запобігання порушенням у провадженні ліцензованих видів діяльності. У процесі нагляду здійснюють планові та позапланові перевірки, аналізують діяльність ліцензіатів, оцінюють відповідність їхньої роботи встановленим вимогам і, за необхідності, застосовують заходи реагування, передбачені чинним законодавством. Основні завдання державного нагляду у сфері ліцензування у вигляді схеми зображені на рисунку 2.2.

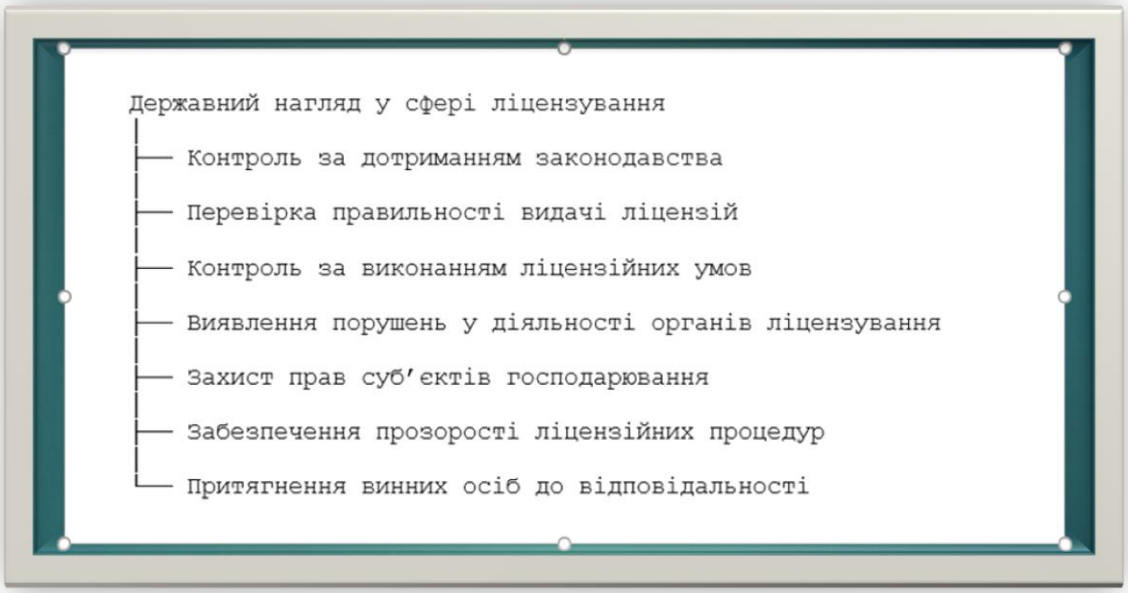

Рисунок 2.2 – Основні завдання державного нагляду у сфері ліцензування

Вимоги щодо оформлення роботи. Роботу виконують українською мовою. Інформація має бути викладена чітко та послідовно, за потреби з короткими поясненнями. Дозволено використовувати таблиці і схеми. Наприкінці роботи необхідно зробити загальний висновок. Обсяг роботи – від трьох до шести сторінок.

2.4 Умови для виконання практичного завдання 4 (модуль 1) за темою «Методика категоризації об'єктів критичної інфраструктури»

Вихідні дані для виконання практичного завдання:

1) наведіть права суб'єкта господарювання, визначені ЗУ «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»;

2) порядок призначення об'єкта критичної інфраструктури категорії критичності;

3) порядок утворення робочої групи з ідентифікації та категоризації, її завдання.

Мета роботи: ознайомитися з правами суб'єктів господарювання відповідно до законодавства України; вивчити порядок призначення об'єктам критичної інфраструктури категорії критичності; дослідити порядок утворення робочої групи з ідентифікації та категоризації об'єктів.

Порядок виконання практичної роботи

Виконання завдання 1. Виконуючи практичне завдання, необхідно ознайомитися з положеннями чинного законодавства та визначити основні права суб'єкта господарювання під час проведення заходів державного нагляду (контролю). Потрібно перелічити права, які мають суб'єкти господарювання та фізичні особи-підприємці стосовно отримання інформації про час, мету і строки проведення заходів перевірки; присутність під час її проведення певного кола осіб; порядок ознайомлення з документами контролюючих органів; порядок надання пояснень і заперечень; алгоритм оскарження дій посадових осіб і захисту власних законних інтересів [2, 8, 9]. Відомості доцільно подати у вигляді структурованого переліку чи таблиці, де можна навести коротку характеристику кожного права, згідно з чинним законодавством. Основні права суб'єкта господарювання в загальному вигляді викладено нижче:

1 Бути поінформованим про свої права та обов'язки.

2 Перевіряти службові посвідчення посадових осіб органів держнагляду.

3 Не допускати посадових осіб органів держнагляду до перевірки в разі відсутності законних підстав.

4 Бути присутнім під час здійснення заходів контролю.

5 Отримувати копії актів та інших документів перевірки.

6 Подавати пояснення, заперечення та зауваження.

7 Оскаржувати дії посадових осіб контролюючих органів.

8 Вимагати дотримання законодавства під час проведення перевірки.

9 Залучати третіх осіб (експертів, адвокатів тощо).

10 Отримувати відшкодування збитків, завданих незаконними діями органів державного контролю.

Виконання завдання 2. Під час виконання практичного завдання необхідно охарактеризувати процедуру визначення та присвоєння категорії критичності об’єкту критичної інфраструктури відповідно до вимог чинного законодавства України [10, 11]. Бажано розглянути основні етапи цього процесу. Основні етапи призначення категорії критичності наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Етапи призначення категорії критичності об'єктам критичної інфраструктури

Номер з/п	Етап	Зміст
1	Перший	Виявлення об’єкта критичної інфраструктури
2	Другий	Проведення аналізу значення об’єкта для держави та населення
3	Третій	Оцінювання можливих наслідків порушення функціонування цього об’єкта
4	Четвертий	Визначення рівня ризиків і загроз
5	П’ятий	Підготовка підтверджуючих документів і висновків
6	Шостий	Присвоєння категорії критичності уповноваженим органом
7	Сьомий	Внесення об’єкта до відповідного реєстру

До перелічених етапів необхідно включити оцінювання значущості об’єкта (для функціонування державних установ, інших об’єктів, довкілля); аналіз імовірних наслідків його виходу з ладу чи порушення функціонування; визначення рівня впливу на безпеку держави в цілому, життєзабезпечення населення, впливу на економіку і стан навколишнього середовища.

Далі необхідно визначити секторальні органи у сфері захисту критичної інфраструктури, сектори, підсектори, а також типи основних

послуг, що надають органи державної влади, державні установи, підприємства та організації будь-якої форми власності, припинення та/або переривання в наданні (виконанні) яких призводить до негативних наслідків для населення, суспільства, соціально-економічного стану та національної безпеки і оборони України [10, 12]. У загальному вигляді категорії критичності наведені на рисунку 2.3.

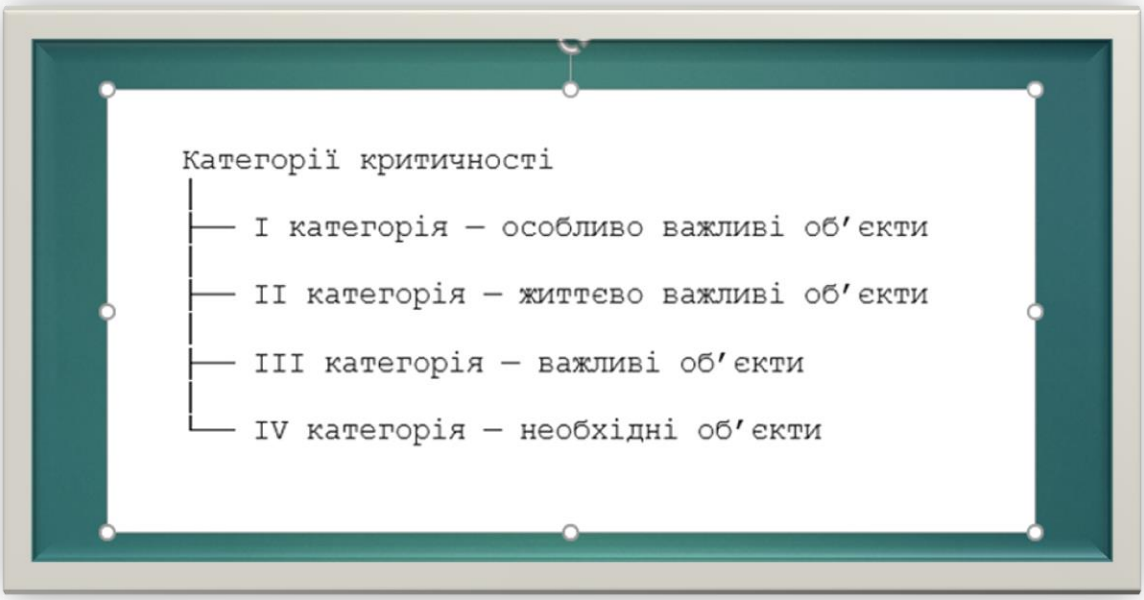

Рисунок 2.3 – Основні категорії критичності об'єкта критичної інфраструктури в узагальненому вигляді

Необхідно також зазначити суб’єктів, відповідальних за оцінювання, критерії віднесення об’єкта до відповідної категорії критичності та порядок ухвалення остаточного рішення. Потрібно вказати принципи, за якими розраховують узагальнену нормовану оцінку рівня критичності. Також необхідно навести правила, на основі яких ухвалюють рішення про категорію критичності об'єкта критичної інфраструктури. Результати доцільно подати у вигляді послідовної схеми або чітко структурованого опису основних етапів процедури категоризації.

Виконання завдання 3. Необхідно навести порядок утворення робочої групи з ідентифікації та категоризації, а також вказати її завдання (рисунок 2.4) та основні функції, персональний склад [13].

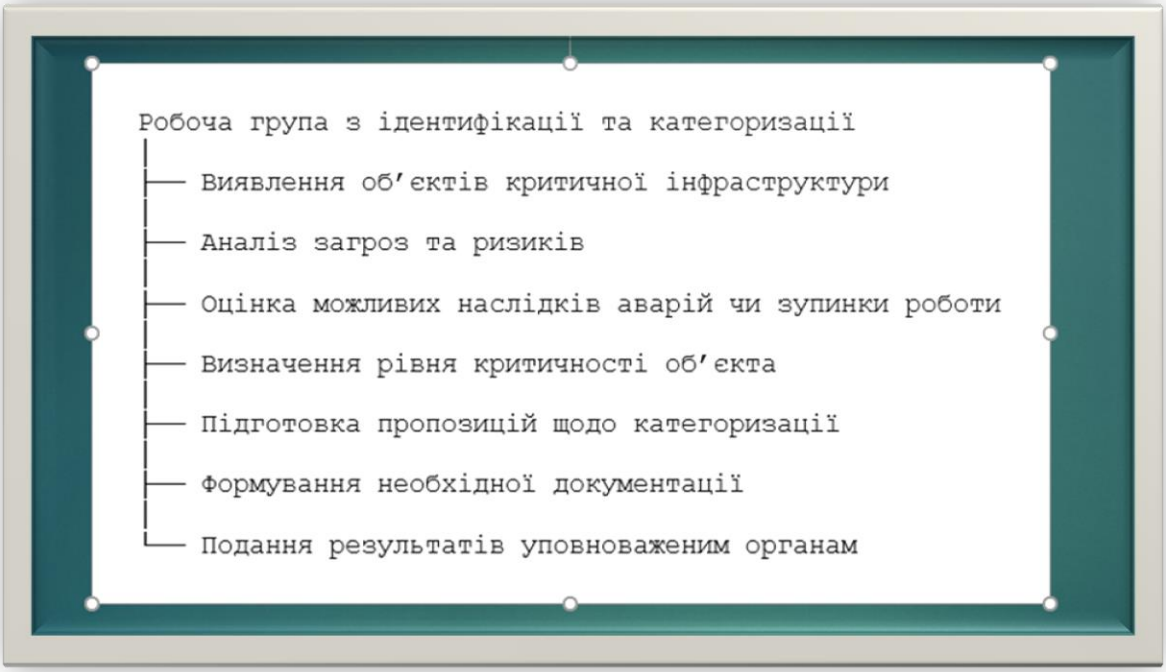

Рисунок 2.4 – Основні завдання робочої групи з ідентифікації та категоризації об’єктів

Потрібно вказати, як саме в секторальному органі у сфері захисту критичної інфраструктури створюють постійно діючу робочу групу з ідентифікації та категоризації об'єктів критичної інфраструктури, кого рекомендовано включати до її складу, хто бере участь у голосуванні цієї робочої групи; результати роботи робочої групи з ідентифікації та категоризації об’єктів, її права та обов’язки, а також послідовність дій робочої групи під час процесу віднесення об'єктів до об'єктів критичної інфраструктури та їх категоризації, вказати також супутні відомості. До складу робочої групи з ідентифікації та категоризації об’єктів можуть бути включені такі представники, фахівці, експерти [10, 13]:

а) представники органів державної влади;

б) спеціалісти з безпеки та охорони праці;

в) експерти у сфері критичної інфраструктури;

г) представники операторів об'єктів критичної інфраструктури;

д) представники суб’єктів господарювання (підприємств та установ);

е) фахівці з техногенної безпеки та кібербезпеки;

ж) Служба безпеки України;

и) Адміністрація Держспецзв'язку;

к) установи Національної академії наук України;

л) інші експертні організації.

Вимоги щодо оформлення роботи. Завдання виконують українською мовою. Інформація має бути структурованою та логічно викладеною. Обов’язковим є застосування таблиць (схем). Наприкінці роботи необхідно сформулювати висновок. Орієнтовний обсяг виконаного завдання має сягати від трьох до п’яти сторінок.

2.5 Умови для виконання практичного завдання 5 (модуль 2) за темою «Здійснення держнагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки»

Вихідні дані для виконання практичного завдання:

1) наведіть нормативну базу України стосовно держнагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки (основні керівні документи);

2) складіть покроковий регламент надання інформації про аварію;

3) складіть повідомлення про виникнення НС техногенного характеру.

Мета виконання практичної роботи: детальне ознайомитися з нормативною базою України у сфері пожежної та техногенної безпеки; зрозуміти принципи складання порядку інформування про аварії чи НС; опанувати і скласти повідомлення про виникнення НС техногенного характеру.

Порядок виконання практичної роботи

Виконання завдання 1. Під час виконання завдання необхідно дослідити і навести основні нормативно-правові акти України, які регулюють здійснення державного нагляду у сфері пожежної та / або техногенної безпеки. Для цього необхідно:

а) визначити основні нормативно-правові документи, що встановлюють вимоги щодо забезпечення пожежної і техногенної безпеки в Україні;

б) загальні засади для запобігання НС, організації контролю під час робіт з ліквідації та інших невідкладних робіт;

в) окреслити коло відповідальних осіб за порушення встановлених норм.

Потрібно охарактеризувати призначення кожного документа, його сферу дії та основні положення. Особливу увагу приділити Кодексу цивільного захисту України, спеціальним законам України, постановам Кабінету Міністрів України (КМУ), наказам профільних органів влади, державним стандартам і правилам пожежної безпеки [14–20]. Також необхідно зазначити ті нормативні документи, які встановлюють вимоги щодо забезпечення пожежної безпеки об’єктів, організації евакуації людей у разі виникнення НС, норми стосовно утримання систем протипожежного захисту, проведення інструктажів із пожежної безпеки та забезпечення належного технічного стану будівель і споруд [21–23]. Доцільно також розглянути державні будівельні норми (ДБН), державні стандарти України (ДСТУ), правила пожежної безпеки та інші відомчі нормативні документи, що застосовують під час здійснення контролю [24–28].

У роботі необхідно навести перелік основних нормативно-правових актів із зазначенням їхньої повної назви, року ухвалення, органу, який їх затвердив, і короткої характеристики змісту. У такий спосіб здобувач

формує свою власну базу законодавчих актів, яка знадобиться майбутньому початківцю в його подальшому професійному житті.

Кожен документ окремо потребує визначення його призначення та пояснення, які саме питання пожежної та / або техногенної безпеки ним регульовані. Обов'язково потрібно звернути увагу на ті документи, що регламентують діяльність органів державного нагляду, порядок проведення планових і позапланових перевірок, містять вимоги щодо систем протипожежного захисту, про відповідальність за порушення законодавства в цій сфері, порядок усунення виявлених недоліків.

Для більш зручного подання інформації результати дослідження необхідно оформити у вигляді таблиці, яка має містити такі відомості:

а) назва нормативного документа;

б) дата чи рік ухвалення;

в) орган, який затверджує;

г) сфера регулювання;

д) коротка характеристика основних положень.

За необхідності таблицю можна доповнити примітками про актуальність конкретного документа, особливості його застосування. Після опрацювання нормативної бази необхідно зробити узагальнюючий висновок: значення державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки, нормативно-правових актів для убезпечення умов життєдіяльності населення та функціонування об'єктів господарювання. У висновку також необхідно зазначити, що дотримання вимог чинного законодавства сприятиме запобіганню пожежам, аваріям, надзвичайним ситуаціям і мінімізації їхніх можливих наслідків.

Під час виконання завдання бажано використовувати офіційні джерела нормативно-правової інформації, чинні редакції законів України, постанов КМУ, наказів центральних органів виконавчої влади та інших документів, що регулюють сферу пожежної і техногенної безпеки [8].

Основні нормативні документи, які стануть у нагоді для виконання цього практичного завдання:

1 Конституція України.

2 Кодекс цивільного захисту України.

3 ЗУ «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

4 ЗУ «Про об’єкти підвищеної небезпеки».

5 Правила техногенної безпеки в Україні.

6 Правила пожежної безпеки в Україні.

7 ДБН і ДСТУ.

8 Накази та методичні рекомендації ДСНС України.

9 Національні стандарти та інструкції у сфері цивільного захисту.

Виконання завдання 2. Під час виконання завдання здобувачі набувають навичок складання повідомлення та оперативного інформування про аварії, інциденти і надзвичайні події. Також початківці зрозуміють принцип, застосування якого потрібно для розроблення чіткого алгоритму дій для своєчасного передавання інформації відповідним службам і посадовим особам.

Необхідно скласти покроковий регламент надання інформації про аварію (із зазначенням часу), який відображатиме послідовність дій від моменту виявлення події до завершення процесу офіційного інформування та документування (рисунок 2.5).

Виконуючи завдання, здобувачі повинні врахувати, що своєчасне повідомлення про аварію є важливою умовою для оперативного реагування, мінімізації можливих наслідків, досконалої організації рятувальних заходів і убезпечення людей у короткі строки. Тому розроблений регламент має бути логічним, зрозумілим і містити всі необхідні етапи передавання інформації.

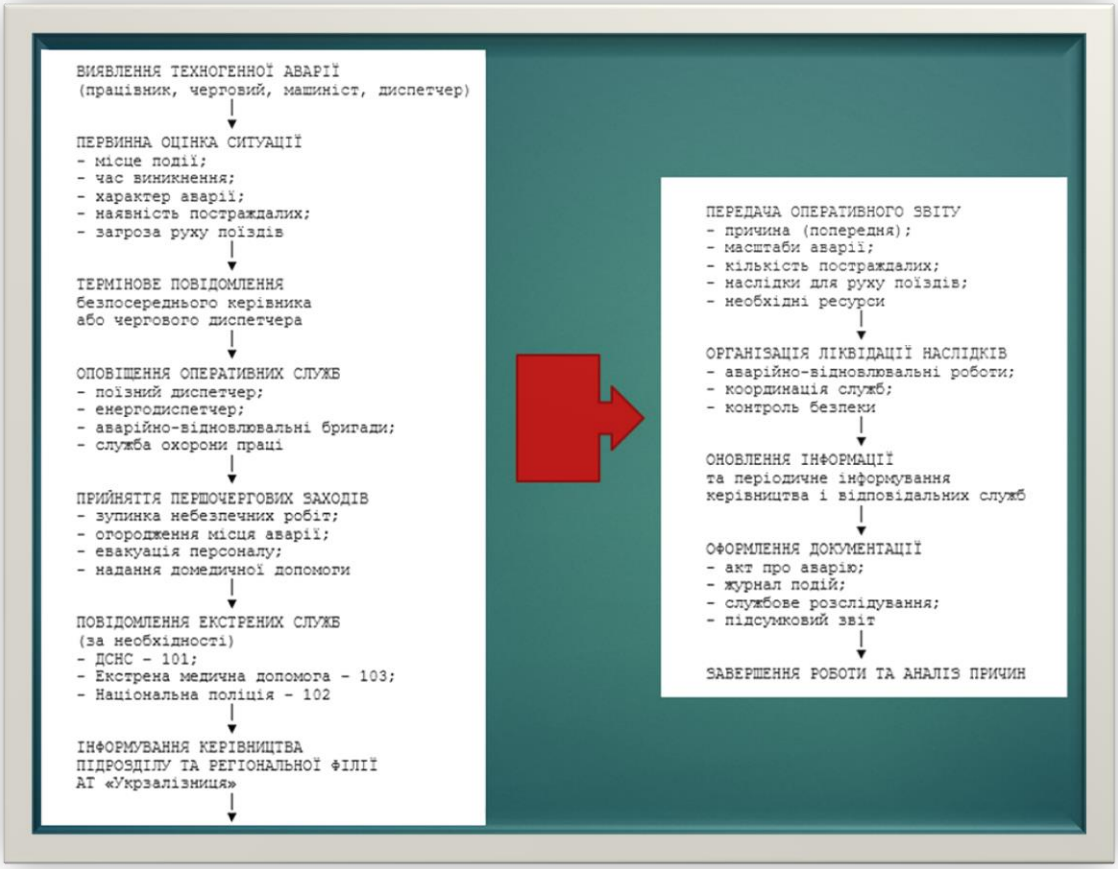

Рисунок 2.5 – Приклад схеми покрокового регламенту надання інформації про техногенну аварію на об'єкті АТ «Укрзалізниця»

У практичній роботі необхідно визначити, хто може бути первинним джерелом інформації про аварію: диспетчер, працівник підприємства, черговий персонал, оператор технологічного процесу, керівник структурного підрозділу, свідок події.

Бажано описати порядок дій особи, яка першою виявила аварію чи отримала інформацію про неї. Необхідно зазначити, які саме відомості мають бути передані до аварійно-рятувальної служби в першу чергу, наприклад [29, 30] місце виникнення аварії; точний час події (за можливості); характер пошкоджень, руйнувань; наявність постраждалих, за можливості – їхню кількість, характер ушкоджень; масштаби небезпеки,

можливість подальшого поширення негативних наслідків і будь-які інші важливі дані.

На окрему увагу заслуговує порядок оповіщення відповідальних осіб і служб. Необхідно визначити послідовність інформування безпосереднього керівника, аварійних служб, чергового диспетчера, служби охорони праці, підрозділів цивільного захисту, керівництва підприємства та, за потреби, територіальних органів державної влади. Також описати способи передавання інформації: телефонний зв'язок, автоматизовані системи оповіщення, радіозв'язок, електронна пошта, спеціалізовані інформаційні системи чи інші канали комунікації.

Під час розроблення регламенту передбачити етап, коли відбувається уточнення та перевірка отриманої інформації. Вказати відповідального за збирання додаткових відомостей, як саме оцінюють масштаби аварії, які дії проведені для підтвердження достовірності повідомлення. Важливо зазначити порядок оновлення інформації в разі зміни обстановки, надходження нових даних про техногенну аварію.

У роботі необхідно відобразити за етапами порядок документування техногенної аварії. Обов'язково вказати, які документи складають за результатами повідомлення про подію, хто відповідає за їх оформлення, де саме реєструють інформацію, у які строки подають відповідні звіти. По можливості описати порядок ведення журналів обліку аварійних ситуацій і оформлення первинних повідомлень.

Результати виконання цього завдання простіше за все подати у вигляді покрокової схеми, алгоритму чи таблиці, де кожен етап буде пронумерований, містити визначення відповідальної особи, конкретизацію дії, спосіб передавання інформації та очікуваний результат (таблиця 2.5). Такий формат допоможе наочно відобразити послідовність виконання заходів і забезпечить зручність подальшого використання складеного регламенту.

Таблиця 2.5 – Схема покрокового регламенту оповіщення про НС техногенного характеру

Крок за порядком	Змістовне наповнення / дії
1	Виявлення техногенної аварії або небезпечної події
2	Негайне повідомлення керівника підприємства
3	Виклик аварійно-рятувальних служб
4	Передавання інформації до ДСНС
5	Повідомлення органів місцевої влади
6	Оцінювання масштабу та наслідків аварії
7	Організація евакуації (за необхідності)
8	Надання уточненої інформації відповідним територіальним органам
9	Документування події
10	Підготовка офіційного звіту про техногенну аварію

Після складання регламенту необхідно зробити висновок про важливість своєчасного та достовірного інформування про подібні техногенні аварії. У висновку потрібно зазначити, що чітко визначений порядок повідомлення сприятиме оперативному реагуванню на надзвичайні події, зменшенню ризиків для життя і здоров’я персоналу (мешканців міст, селищ), мінімізації матеріальних збитків, підвищенню ефективності роботи аварійно-рятувальних і наглядових служб.

Виконання завдання 3. Метою виконання цієї частини завдання є набуття практичних навичок з оформлення та передавання офіційної інформації про виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру. Необхідно скласти на основі прикладу службове повідомлення, яке може бути застосовано в реальному виробничому середовищі для оперативного інформування про факт виникнення надзвичайної події.

Особливу увагу, складаючи службове повідомлення, необхідно приділити опису наслідків надзвичайної ситуації. У повідомленні вказати інформацію про наявність постраждалих чи загиблих серед виробничого персоналу (населення), масштаби пошкоджень промислових будівель (споруд), виробничого устаткування, транспортних засобів, можливий вплив на навколишнє середовище та загрозу для населення, що проживає поряд із об'єктом критичної інфраструктури.

Стисло описати попередні причини виникнення події (за наявності такої інформації) та імовірний подальший розвиток аварійної ситуації.

Окремим пунктом потрібно відобразити ті заходи, які було вже вжито для локалізації та ліквідації наслідків аварії чи НС [31, 32]. При цьому необхідно вказати:

а) служби, що були залучені до реагування та проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт;

б) чи проведено евакуацію виробничого персоналу;

в) чи надано медичну допомогу постраждалим;

г) перелік додаткових ресурсів, які необхідні для усунення наслідків аварії (за потреби).

Бажано, щоб до повідомлення було включено такі структурні елементи:

а) адресат повідомлення;

б) назва документа;

в) дата і час події;

г) місце виникнення НС;

д) характеристика події;

е) відомості про постраждалих осіб;

ж) інформація про збитки та пошкодження;

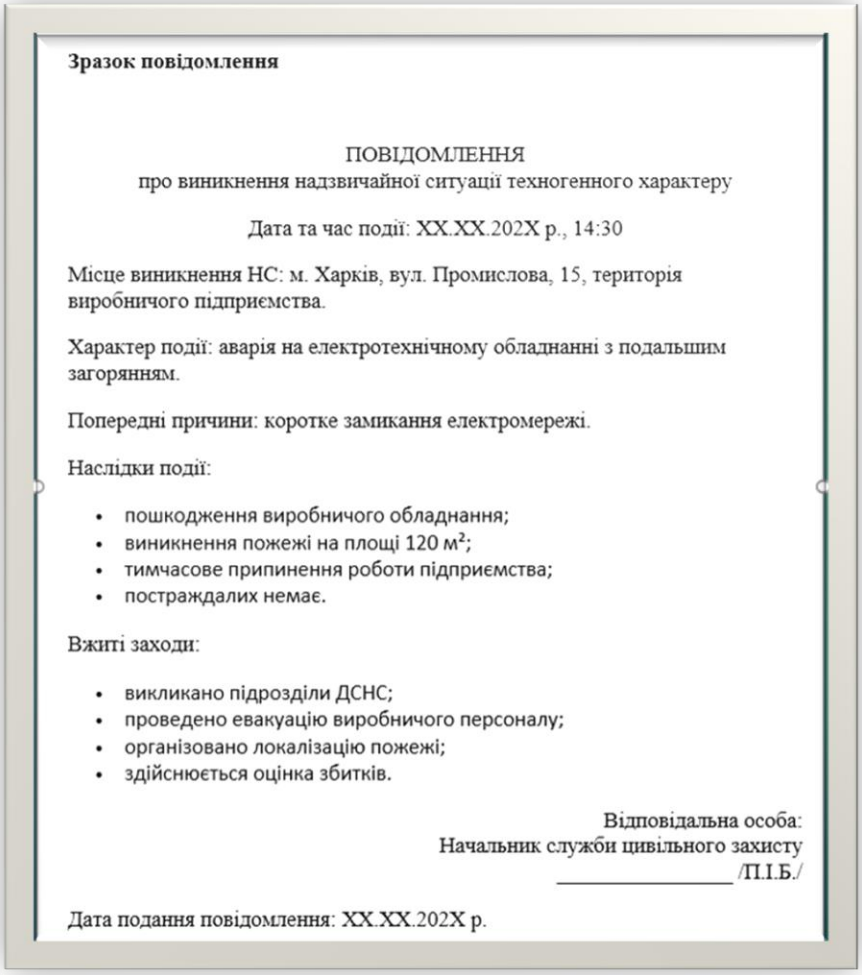
и) вжиті заходи реагування;

к) потреба в додаткових силах і засобах;

л) прізвище, посада та контактні дані особи, яка подає повідомлення.

Результатом виконання цього завдання має бути правильно оформлений зразок офіційного повідомлення про виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру, складений відповідно до вимог діловодства та правил інформування про аварії чи надзвичайні події (рисунок 2.6).

Під час підготовки повідомлення необхідно дотримуватися офіційно-ділового стилю викладення інформації. Документ має містити достовірні, чіткі та лаконічні відомості про обставини події аварійного характеру.

Зразок повідомлення

ПОВІДОМЛЕННЯ
про виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру

Дата та час події: ХХ.ХХ.202Х р., 14:30

Місце виникнення НС: м. Харків, вул. Промислова, 15, територія виробничого підприємства.

Характер події: аварія на електротехнічному обладнанні з подальшим загорянням.

Попередні причини: коротке замикання електромережі.

Наслідки події:

- пошкодження виробничого обладнання;
- виникнення пожежі на площі 120 м²;
- тимчасове припинення роботи підприємства;
- постраждалих немає.

Вжиті заходи:

- викликано підрозділи ДСНС;
- проведено евакуацію виробничого персоналу;
- організовано локалізацію пожежі;
- здійснюється оцінка збитків.

Відповідальна особа:
Начальник служби цивільного захисту
_____ /П.І.Б./

Дата подання повідомлення: ХХ.ХХ.202Х р.

Рисунок 2.6 – Зразок офіційного повідомлення про виникнення НС техногенного характеру в загальному вигляді

Вимоги щодо оформлення роботи. Роботу виконують українською мовою. Матеріал необхідно оформити структуровано. Обов’язковою

умовою для успішного виконання завдання є використання таблиць, схем або прикладів документації. Наприкінці роботи необхідно зробити висновок. Орієнтовний обсяг роботи має сягати від 3 до 10 сторінок.

2.6 Умови для виконання практичного завдання 6 (модуль 2) за темою «Держатомрегулювання України: основні завдання та функції»

Вихідні дані для виконання практичного завдання:

1) визначте і оцініть альтернативні способи досягнення цілей стосовно гармонізації українського законодавства у сфері ядерної безпеки із європейським (дивитися проєкт Закону України «Про радіаційний захист»);

2) проведіть порівняльний аналіз стосовно впливу на сферу інтересів основних груп, на які проблема гармонізації законодавства України в питаннях співробітництва України та ЄС у сфері ядерної безпеки має вплив;

3) результати проведеного аналізу наведіть у вигляді схеми.

Мета роботи: для гармонізація законодавства України у сфері ядерної безпеки із законодавством ЄС та відповідно до ЦСР необхідно ознайомитися з основними напрямами такого виду діяльності відповідно до європейських стандартів [33]. Це допоможе навчитись оцінювати альтернативні способи досягнення цілей і аналізувати вплив змін законодавства на зацікавлені сторони.

Порядок виконання практичної роботи

Виконання завдання 1. Необхідно визначити можливі шляхи гармонізації законодавства України з нормами ЄС та оцінити їхню ефективність [34–36].

До основних цілей гармонізації законодавства можна віднести приведення законодавства України у відповідність із нормами ЄС; підвищення рівня ядерної та радіаційної безпеки; захист населення та навколишнього середовища; забезпечення міжнародного співробітництва; виконання зобов’язань України перед ЄС. Для оцінювання необхідно врахувати такі моменти:

1) рівень відповідності законодавству ЄС: оцінюють ступінь узгодженості запропонованого підходу з існуючими вимогами, принципами та нормами законодавства ЄС; ураховують повноту імплементації директив, регламентів і міжнародних стандартів, а також відповідність євроінтеграційним зобов'язанням України;

2) економічні витрати: визначають фінансові витрати держави, суб'єктів господарювання та інших учасників на реалізацію вибраного підходу; оцінюють витрати на адаптацію нормативної бази, технічне переоснащення, навчання виробничого персоналу та заходи із забезпечення виконання нових вимог;

3) соціальні наслідки: аналізують запропоновані зміни стосовно його впливу на суспільство, рівень довіри населення до системи державного регулювання та захисту; ураховують наслідки для працівників галузі, громадян, громадського здоров'я, зайнятості та інформаційної відкритості;

4) вплив на безпеку населення: оцінюють здатність забезпечити високий рівень захисту населення від ризиків, пов'язаних із використанням джерел іонізуючого випромінювання та ядерної енергії запропонованого підходу; ураховують ефективність запобігання аваріям, мінімізації їхніх наслідків і підвищення рівня радіаційної безпеки;

5) реалістичність запровадження: визначають можливість. практичної реалізації запропонованого варіанта з урахуванням чинної нормативно-правової бази, кадрового потенціалу, організаційних і фінансових ресурсів; оцінюють строки запровадження, наявність необхідної інфраструктури та потенційні ризики реалізації;

6) результативність і дієвість державного контролю: оцінюють, наскільки запропонований підхід сприятиме здійсненню державного нагляду та контролю за дотриманням вимог ядерної та радіаційної безпеки; ураховують можливість своєчасного виявлення порушень, забезпечення прозорості регулювання та підвищення результативності інспекційних заходів.

У таблиці 2.6 наведено альтернативні підходи щодо забезпечення радіаційної безпеки в Україні, їхню коротку характеристику, наявні переваги та недоліки. Оцінити альтернативні способи досягнення основних цілей гармонізації українського законодавства у сфері ядерної та радіаційної безпеки потрібно зробити самостійно.

Таблиця 2.6 – Альтернативні способи досягнення основних цілей гармонізації українського законодавства у сфері ядерної та радіаційної безпеки

Номер з/п	Альтернативний підхід	Характеристика	Переваги альтернативного підходу	Недоліки альтернативного підходу
1	Повне запровадження норм ЄС у сфері ядерної та радіаційної безпеки	Активна зміна українського законодавства відповідно до європейських стандартів	Очікують на високий рівень безпеки, швидку інтеграцію до законодавчого поля ЄС	Значні фінансові витрати, імовірність виникнення неочікуваних результатів збільшена
2	Часткова (поступова) адаптація українського законодавства	Поступове запровадження окремих норм	Менші витрати, поетапне реформування, підвищення імовірності своєчасного виправлення прихованих недоліків	Повільна гармонізація
3	Збереження чинної системи з окремими змінами	Мінімальні зміни до законодавства	Невеликі організаційні витрати	Низький рівень відповідності нормам ЄС
4	Створення нової комплексної системи контролю	Повне реформування системи ядерної безпеки	Сучасна система управління	Тривалий процес реалізації

Виконання завдання 2. Необхідно провести порівняльний аналіз впливу гармонізації законодавства на основні групи інтересів за схемою з таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Приблизна схема проведення порівняльного аналізу впливу гармонізації українського законодавства на основні групи інтересів

Номер з/п	Зацікавлена група	Характер впливу	Можливі наслідки
1	Держава	Посилення контролю за ядерною безпекою. Підвищення рівня міжнародної співпраці	Підвищення авторитету України у міжнародному просторі
2	Населення	Підвищення рівня безпеки	Зменшення ризику виникнення радіаційних загроз
3	Підприємства ядерної галузі	Необхідність модернізації існуючої системи	Додаткові фінансові витрати
4	Органи державного нагляду	Розширення повноважень і підвищення відповідальності	Підвищення ефективності контролю
5	Європейський Союз	Поглиблення співробітництва	Посилення інтеграції України
6	Екологічні організації	Посилення природоохоронних заходів	Покращення екологічної ситуації

При цьому потрібно визначити основні групи, на які впливає гармонізація законодавства у сфері ядерної безпеки, охарактеризувати цей вплив і окреслити напрями для досліджень [37–40]. Детально опрацювати основні зацікавлені групи, характер впливу та імовірні наслідки запровадження різних підходів.

Виконання завдання 3. Створити схему гармонізації законодавства у сфері ядерної безпеки буде набагато легше, якщо спочатку правильно виконати завдання 1 та завдання 2 практичної роботи (рисунок 2.7).

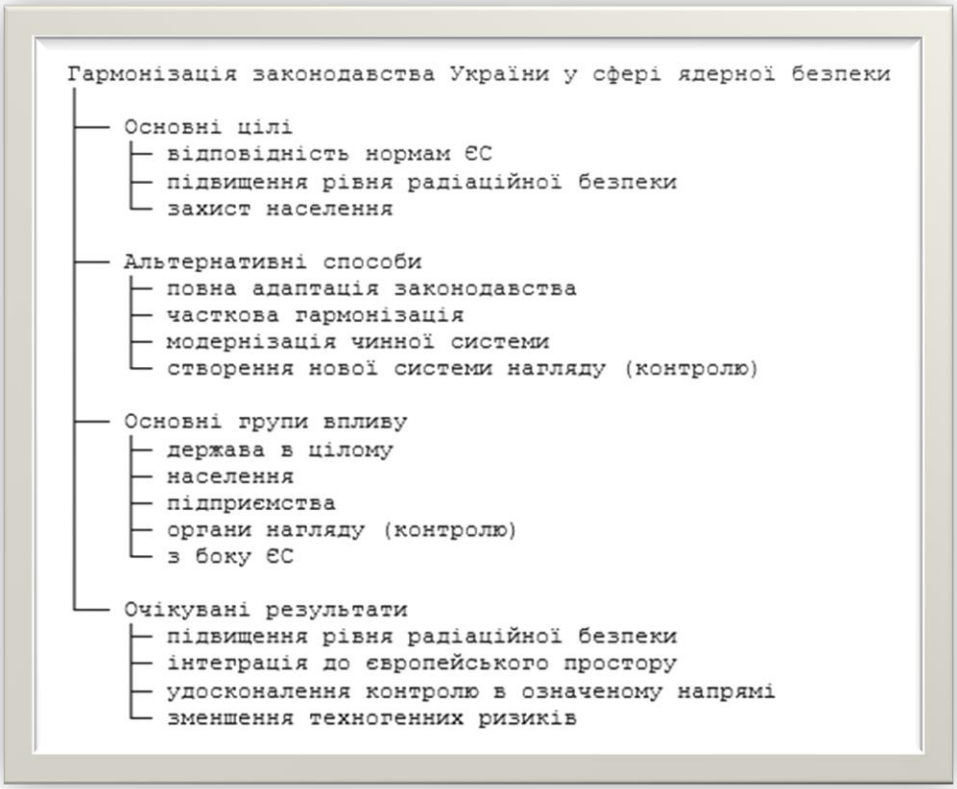

Рисунок 2.7 – Схема гармонізації українського законодавства у сфері ядерної безпеки з нормативами ЄС

Вимоги щодо оформлення роботи. Роботу виконують українською мовою. Матеріал необхідно викладати послідовно, логічно, за потреби надавати короткі пояснення. Обов’язковим є застосування таблиць і схем. Необхідно зробити власні висновки про найбільш ефективний спосіб гармонізації законодавства. Орієнтовний обсяг роботи: чотири-шість сторінок.

2.7 Умови для виконання практичного завдання 7 (модуль 2) за темою «Подання дозвільних документів онлайн»

Вихідні дані для виконання практичного завдання:

1) наведіть коротко відомості за такими пунктами: цифровізація дозволів для бізнесу; платформа «єДозвіл»; послуги для отримання ліцензій і декларації у сфері охорони праці; подання дозвільних документів онлайн;

2) коротко охарактеризуйте, у чому полягає діяльність Державної регуляторної служби;

3) вкажіть, як саме здійснюваний нагляд і контроль у сфері ліцензування в Україні.

Мета роботи: ознайомитися з процесами цифровізації дозвільних процедур для бізнесу, діяльністю платформи «єДозвіл», особливостями надання ліцензій і декларацій у сфері охорони праці; вивчити функції Державної регуляторної служби України та порядок здійснення нагляду у сфері ліцензування.

Порядок виконання практичної роботи

Виконання завдання 1. Цифровізація дозволів для бізнесу – це процес переведення дозвільних процедур в електронний формат для спрощення взаємодії підприємців із державними органами. У межах проєкту «єДозвіл» [41] для бізнесу стала доступною перша послуга – декларація відповідності матеріально-технічної бази вимогам охорони праці. Раніше реєстрація цього документа територіальним центром Держпраці могла тривати до п’яти днів. Тепер підприємці можуть подати його за лічені секунди. Проєкт «єДозвіл» працює як частина комплексної послуги «е-Підприємець» на порталі «Дія».

Декларація відповідності матеріально-технічної бази – документ, який мають подавати до Держпраці підприємства, що оперують важкими машинами та механізмами [42]. Через неправильне заповнення декларацій декому повертали документ і процес доводилося починати спочатку. В «єДозволі» подати неправильно оформлену декларацію неможливо.

Алгоритм побачить помилку та вкаже на неї, аби одразу виправити. Якщо система прийняла декларацію, повернень не буде.

Також платформа надає послуги для отримання ліцензій і декларацій у сфері охорони праці. У сфері охорони праці суб'єкти господарювання можуть отримувати електронні послуги:

а) для оформлення дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки;

б) подання декларацій відповідності матеріально-технічної бази;

в) отримання ліцензій;

г) реєстрації документів;

д) внесення змін до дозвільної документації.

Щоб скористатися послугою, потрібно зробити такі кроки (рисунок 2.8):

а) авторизуватися на порталі «Дія»;

б) перейти в розділ «Послуги»;

в) знайти комплексну електронну публічну послугу «е-Підприємець» і перейти в послугу;

г) вибрати послугу з реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства з охорони праці через помічника або з переліку доступних послуг у складі комплексної електронної публічної послуги «е-Підприємець»;

д) заповнити заяву на отримання комплексної електронної публічної послуги «е-Підприємець» і підписати заяву КЕПом.

Основні переваги запровадження цифровізації:

а) скорочення часу отримання документів;

б) зменшення бюрократичних процедур;

в) прозорість дозвільної системи;

г) можливість онлайн-подання документів;

д) зменшення корупційних ризиків;

е) автоматизація обробки заяв.

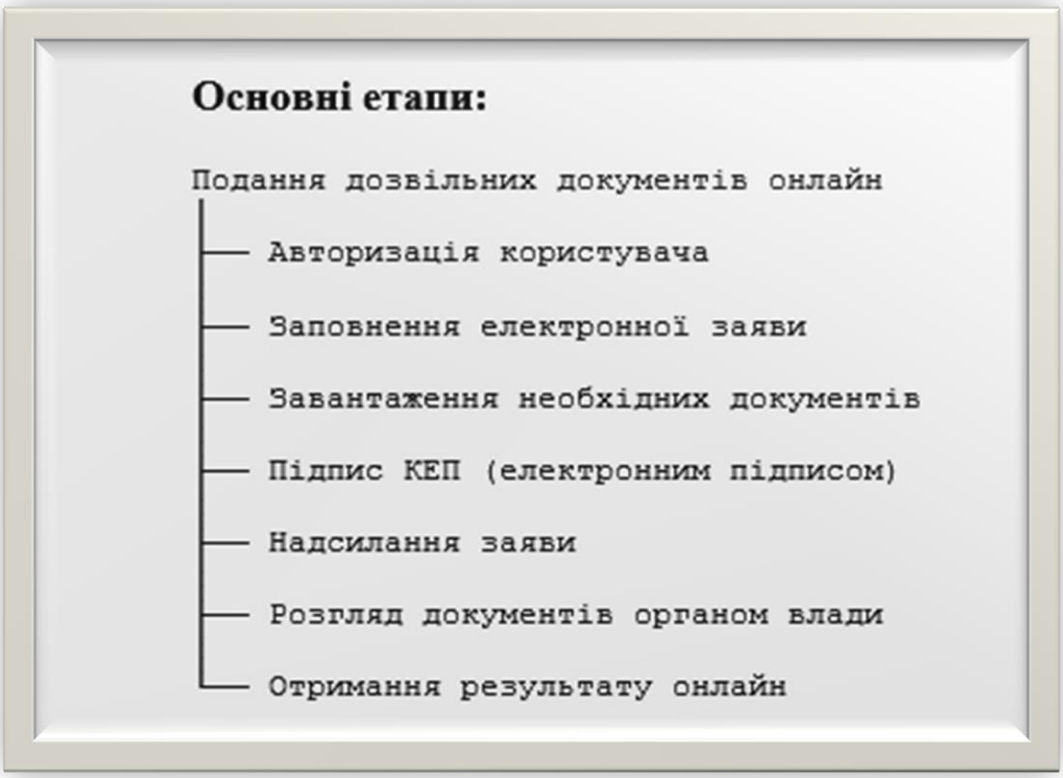

Рисунок 2.8 – Схема подання дозвільних документів онлайн

Станом на січень 2026 року КМУ ухвалив Постанову, яка вдосконалює адміністративні процедури в системі «єДозвіл» [43]. Рішення спрямоване на подальшу цифровізацію, автоматизацію процесів та уніфікацію правил надання дозвільних і ліцензійних послуг.

Постанова КМУ оновлює підходи щодо надання окремих адміністративних послуг, які на першому етапі реалізовані через «єДозвіл», зокрема у таких сферах:

а) ветеринарної практики;

б) туроператорської діяльності;

в) освітньої діяльності (дошкільний рівень);

г) обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

д) надання висновків про граничні строки розрахунків.

Важливі зміни:

1 Цифровізація адміністративних процедур. Оцифровано процеси залишення заяви без руху, без розгляду та закриття провадження. Замість автоматичної відмови заявник отримує можливість усунути недоліки в поданих документах.

2 Уніфікація правил. Процедури приведено у відповідність із ЗУ «Про адміністративну процедуру» [44]. Уніфіковано термінологію та підходи щодо відмов, оскарження рішень, припинення дії ліцензій і закриття проваджень.

3 Зміни у сфері ветеринарної практики. Діяльність у цій сфері переходить від декларування до ліцензування з повною цифровізацією процесу. До системи інтегровано модуль автоматичної перевірки документів.

4 Автоматична перевірка даних. Передбачено автоматичну верифікацію інформації через електронні реєстри та системи, інтегровані з «єДозволом». Для суб'єктів у сфері ветеринарної практики встановлено перехідний період: раніше подані декларації залишаються чинними протягом трьох місяців, упродовж яких необхідно отримати відповідну ліцензію.

Ухвалена Постанова КМУ посилює роль «єДозволу» як базової цифрової інфраструктури дозвільних і ліцензійних процедур та формує прозорі, передбачувані та зручні правила взаємодії бізнесу з державою.

Платформа «єДозвіл» — це державна електронна система, створена для подання, оформлення та отримання дозвільних документів онлайн. Основні можливості платформи наведені в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Основні можливості платформи «єДозвіл»

Номер з/п	Функція	Характеристика
1	Подання заяв онлайн	Оформлення документів через мережу Інтернет
2	Отримання дозволів	Електронна видача документів
3	Контроль статусу заяви	Відстеження етапів розгляду
4	Обмін інформацією	Взаємодія між державними органами
5	Електронний архів	Зберігання документів у цифровій формі

Виконання завдання 2. Департамент державного нагляду та контролю є самостійним структурним підрозділом Державної регуляторної служби України [7]. Необхідно навести основні завдання Департаменту, у чому вони полягають, та описати його функції. Для виконання завдання необхідно знати перелік відділів, які входять до складу Департаменту:

а) відділ нагляду (контролю) із питань здійснення державного нагляду (контролю);

б) відділ нагляду за дотриманням законодавства у сфері ліцензування;

в) відділ контролю за додержанням законодавства дозвільними органами;

г) відділ методичного та інформаційного забезпечення діяльності органів державного нагляду (контролю).

Державна регуляторна служба України (ДРС) – це центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну регуляторну політику та політику у сфері ліцензування і дозвільної системи. Основні функції ДРС:

а) аналіз регуляторних актів;

б) контроль дотримання принципів державної регуляторної політики;

в) координація діяльності дозвільних органів;

г) контроль у сфері ліцензування;

д) захист прав суб’єктів господарювання;

е) спрощення ведення бізнесу;

ж) участь у цифровізації адміністративних послуг.

Виконання завдання 3. Необхідно охарактеризувати порядок здійснення державного контролю у сфері ліцензування.

Основні форми нагляду та контролю і схема здійснення нагляду у сфері ліцензування наведені в таблиці 2.9 і на рисунку 2.9 відповідно. Вивчення міжнародної практики стосовно форм нагляду та контролю у сфері ліцензування; авторського визначення поняття «контроль у сфері ліцензування»; на прикладі ліцензування медичних працівників у США (лікарів, фахівців з розширеною практикою, медсестер, терапевтів, клінічних дієтологів, фармацевтів, соціальних працівників), діяльність яких суворо регульована сертифікаційними органами, федеральними та штатними законами, ліцензуванням і дисциплінарним наглядом, так само стане в нагоді для виконання завдання [45–47].

Таблиця 2.9 - Основні форми нагляду та контролю у сфері ліцензування

Номер з/п	Форма контролю	Зміст
1	Планові перевірки	Проводять за затвердженим планом
2	Позапланові перевірки	Проводять за наявності підстав
3	Аналіз документів	Перевірка ліцензійної документації
4	Моніторинг діяльності	Контроль дотримання ліцензійних умов
5	Ухвалення рішень	Зупинення або анулювання ліцензії

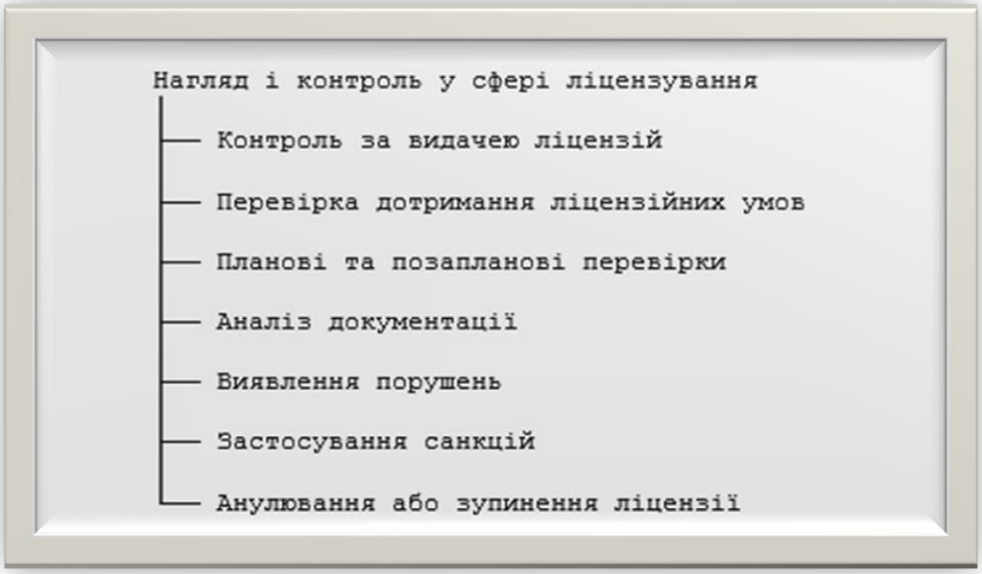

Рисунок 2.9 – Схема здійснення нагляду у сфері ліцензування

Вимоги щодо оформлення роботи. Роботу виконують українською мовою. Інформація має бути викладена коротко, чітко та послідовно з необхідними поясненнями. Використання таблиць чи схем є обов’язковою умовою для успішного виконання завдання. Наприкінці роботи потрібно зробити висновок. Орієнтовний обсяг роботи: від трьох до семи сторінок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: № 722/2019, 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text.

2 Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України № 877-V, ред. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text.

3 Про Порядок функціонування інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю), внесення відомостей до неї та строки розміщення цих відомостей: № 387-2017-п, 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/387-2017-%D0%BF#Text.

4 Про затвердження Положення про організацію та здійснення державного гірничого нагляду, державного нагляду (контролю) у сфері промислової безпеки та охорони праці в системі Держгірпромнагляду України та уніфікованої форми Акта перевірки суб'єкта господарювання (виробничого об'єкта): Закон України № z1531-11, ред. 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1531-11#Text.

5 Критерії та періодичність проведення планових заходів із здійснення державного нагляду (контролю): вебсайт. URL: https://www.dls.gov.ua/alert_lz/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97-%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD/.

6 Про затвердження методик розроблення критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів держнагляду (контролю): № 342-2018-п, 2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/342-2018-%D0%BF#Text.

7 Державна регуляторна служба України: вебсайт. URL: https://drs.gov.ua/.

8 Про затвердження Покажчика нормативно-правових актів з охорони праці: Наказ Держпраці № v0074880-24, 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0074880-24#Text.

9 Про особливості здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності щодо фізичних осіб - підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності: Закон України № 4448-VI, дію відновлено, ред. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4448-17#Text.

10 Про критичну інфраструктуру: Закон України № 1882-IX, ред. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text.

11 Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо об'єктів критичної інфраструктури: № 337-2026-п, 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2026-%D0%BF#Text.

12 Про національну безпеку України: Закон України № 2469-VIII, ред. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text.

13 Про затвердження Методичних рекомендацій щодо категоризації об'єктів критичної інфраструктури: № v0023519-21, 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0023519-21#Text.

14 Кодекс цивільного захисту України: № 5403-VI, ред. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text.

15 Порядок класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями: Постанова КМУ № 368-2004-п, ред. 2021 р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/5390215.

16 Про об’єкти підвищеної небезпеки: Закон України № 2245-III, ред. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text.

17 Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією: Закон України № 2804-IX, 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2804-20#Text.

18 Про охорону праці: Закон України № 2694-XII, ред. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text.

19 «Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України № 124-VIII, ред. 2025 р. URLhttps://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text.

20 Порядок здійснення постійного та обов'язкового аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів господарювання, галузей та окремих територій: Постанова КМУ № 5, 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5-2017-%D0%BF#Text.

21 Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні: Наказ МВС України № 1417z0252-15, ред. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text.

22 Про затвердження Правил техногенної безпеки, наказ МВС України: № z1346-18, 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1346-18#Text.

23 Про затвердження уніфікованої форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, та інших форм розпорядчих документів: Наказ МВС України № z0073-19, ред. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0073-19#Text.

24 ДБН А.3.1-5:2016. Організація будівельного виробництва. URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3113373519350597353.

25 ДСТУ ISO 45001:2019. Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 45001:2018,

IDT), ред. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0023519-21#Text.

26 ДБН В.2.2-5:2023. Захисні споруди цивільного захисту. 2023. URL: https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-390.

27 ДСТУ EN ISO 22315:2022. Соціальна безпека. Масова евакуація. Настанови щодо планування (EN ISO 22315:2018, IDT; ISO 22315:2014, IDT). 2022 р. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=106499.

28 ДСТУ ISO 22329:2023. Безпека та стабільність. Управління у надзвичайних ситуаціях. Настанови щодо використовування засобів масової інформації за надзвичайних ситуацій (ISO 22329:2021, IDT). 2023. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=106507.

29 Information for the Emergency Rescue Service: вебсайт. URL: https://dsns.gov.ua/en.

30 State Emergency Service of Ukraine: вебсайт. URL: https://mvs.gov.ua/en/struktura/organs-system-mia/state-emergency-service-1.

31 Порядок здійснення постійного та обов’язкового аварійно-рятувального обслуговування суб’єктів господарювання, галузей та окремих територій: Постанова КМУ № 5, 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5-2017-%D0%BF#Text.

32 Методичні рекомендації щодо розроблення планів локалізації і ліквідації аварій та їх наслідків. 2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/v0302388-24.

33 На варті радіаційної безпеки або «Хто такий експерт з радіаційного захисту?» : вебсайт. URL: https://uatom.org/2025/06/27/na-varti-radiatsijnoyi-bezpeki-abo-hto-takij-ekspert-z-radiatsijnogo-zahistu.html.

34 Державна інспекція ядерного регулювання України. URL: https://snriu.gov.ua/pro-nas/organizacijna-struktura/centralnij-aparat.

35 Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України № 39/95-ВР, ред. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80#Text.

36 Державні гігієнічні нормативи «Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97)»: № v0062282-97, ред. 2023 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/FIN40545.

37 Radiation protection legislation: вебсайт. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/nuclear-energy/radiation-protection/radiation-protection-legislation_en.

38 Directive 2013/59/Euratom: Unifies basic safety standards (justification, optimisation, and dose limits such as 20 mSv/year for occupational workers) across EU member states. URL: https://osha.europa.eu/en/legislation/directives/directive-2013-59-euratom-protection-against-ionising-radiation.

39 Directive 2013/51/Euratom: Sets parametric values and monitoring for radioactive substances in drinking water. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/51/oj/eng.

40 Regulation (EU) 2016/52. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/52/oj/eng.

41 Єдина державна електронна система дозвільних документів: вебсайт. URL: https://e-license.gov.ua/.

42 Про затвердження Порядку проведення технічного огляду, випробування та експертного обстеження (технічного діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки: Закон України № 687-2004-п, ред. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2004-%D0%BF#Text.

43 Деякі питання функціонування Єдиної державної електронної системи дозвільних документів: № 960-2026-п, 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2026-%D0%BF#Text.

44 Про адміністративну процедуру: Закон України № 2073-IX, 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text.

45 Yury N. Kalyuzhny. The Correlation between Administrative Law Methods of Licensing and Control (Supervision) with Regards to Contemporary Legal Realities. *Administrative law and procedure*. 2024. https://doi.org/10.18572/2071-1166-2024-1-47-50.

46 James E Szalados. Regulation of Provider Practice: State Oversight, Licensing, Credentialing, Peer Review, and the National Practitioner Data Bank. The Medical-Legal Aspects of Acute Care Medicine. Unity Health System, 2021. DOI:10.1007/978-3-030-68570-6_6.

47 Авер'янова Є. В. (2018). Concerning control and supervision in the field of licensing of economic activity. *Право та державне управління*. 1(1). 65-71. URL: https://www.europub.co.uk/articles/667900.

ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД (КОНТРОЛЬ) У СФЕРІ БЕЗПЕКИ,
ГІГІЄНИ ПРАЦІ ТА ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ.
РІВНІ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для практичних занять

з освітнього компонента

«ОРГАНІЗАЦІЯ НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ»

для здобувачів вищої освіти спеціальності 263 «Цивільна безпека»
першого (бакалаврського) рівня

Відповідальний за випуск Григор'єва Є. С.

Редактор Ібрагімова Н. В.

Підписано до друку 05.10.2026 р.
Умовн. друк. арк. 3,0. Тираж . Замовлення № .
Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха,7.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.